

NIEUWSBRIEF NR. 1 JAARGANG 1, MAART 1999.

Door Sandra Kooij, psychiater GGZ Delfland,
in samenwerking met Arga Paternotte,
eindredacteur 'Balans Belang'.

[Inleiding](#)

[Informatiepakket ADHD](#)

[Bij / nascholing](#)

[Het Netwerk: de stand van zaken](#)

[ADHD en de media](#)

[Cursus 'ADHD coach'](#)

[Vergelijkend onderzoek ADHD en borderline](#)

[Zorgprogramma ADHD](#)

[Het eerste nederlandse boek](#)

[Veel voorkomende vragen](#)

[Agenda 1999](#)

[Inhoud toekomstige Nieuwsbrief](#)

Inleiding

Voor u ligt de eerste Nieuwsbrief van het 'Netwerk ADHD bij volwassenen'. Het is de bedoeling dat de Nieuwsbrief 3-4 x per jaar verschijnt en wordt verstuurd aan de deelnemers van het Netwerk. Het 'Netwerk ADHD bij volwassenen' werd in 1998 opgericht door Sandra Kooij, psychiater van Psychiatrisch Centrum Joris te Delft en Arga Paternotte, eindredacteur van 'Balans Belang', het blad van patiëntenvereniging Balans. Doel van het Netwerk is psychiaters en psychologen te interesseren voor diagnostiek en behandeling van ADHD op volwassen leeftijd en om adressen van behandelaars ter beschikking te stellen aan patiënten en verwijzers. Het Netwerk bestaat uit een snel groeiend bestand van psychiaters en psychologen waarheen patiënten gericht verwezen kunnen worden voor hulp bij ADHD. De lijst met adressen ligt op 2 plaatsen: bij de receptie van de polikliniek van GGZ Delfland (015-2604190) en bij de hulp- en informatietelefoon van Balans (030-2255050). Mutaties worden verricht door het secretariaat van GGZ Delfland en doorgegeven aan Balans. Op deze wijze kunnen zowel patiënten als hulpverleners snel te weten komen waar zich in de regio deskundigen bevinden op het gebied van ADHD bij volwassenen. Het Netwerk vervult deze functie totdat diagnostiek en behandeling van ADHD bij volwassenen in het reguliere pakket van de Geestelijke Gezondheidszorg zullen zijn opgenomen, en men voor ADHD bij elke polikliniek of Riagg terecht kan. Het Netwerk telt nu (Maart 1999) 81 deelnemende psychiaters en psychologen.

Onderwerpen die het Netwerk in de toekomst tot haar taak zou kunnen rekenen zijn: voorlichting, deskundigheidsbevordering, uitwisselen van ervaringen tussen hulpverleners, telefonische consultatie, initiëren van onderzoek etc. Afhankelijk van de hiervoor benodigde mensen en middelen, zullen taken kunnen worden uitgevoerd. [naar het begin](#)

Informatiepakket ADHD

Hulpverleners kunnen bij GGZ Delfland een 'Informatiepakket ADHD' opvragen (015-2604190). Netwerkhulpverleners ontvangen van GGZ Delfland bovendien een zg. 'Netwerkpakket ADHD'. Dit bevat artikelen, richtlijnen voor diagnostiek en behandeling, een screenings- en een DSM-IV scorelijst, Internetsites, boeken- en literatuurlijsten. Patiënten kunnen bij Balans (030-2255050) een informatie-pakket over ADHD bij volwassenen opvragen. [naar het begin](#)

Bij / nascholing

Na een behoeften-enquete onder de deelnemers, vond op 30 oktober 1998 een eerste bij/nascholingsbijeenkomst plaats van het Netwerk. Er waren 40 (van de toen nog 50) Netwerk deelnemers. Aan de orde kwamen: kenmerken van ADHD bij volwassenen, biologische aspecten van ADHD, retrospectieve diagnostiek bij volwassenen en de behandeling. Eerste gegevens van een beschrijvend onderzoek in een populatie van 141 volwassen patiënten met ADHD werden gepresenteerd door Sandra Kooij. Arga Paternotte belichtte de activiteiten van patiëntenvereniging Balans, die ruim 12.000 leden telt. Aanvankelijk richtte de vereniging zich met name op ouders van kinderen met leer- en gedragsproblemen (waaronder ADHD), nu verenigt Balans in toenemende mate ook volwassenen met ADHD. De volwassenen zullen zich binnenkort in een eigen afdeling organiseren. De nascholingsdag werd afgesloten met een korte toets.

De deelnemers gaven aan jaarlijks een bij/nascholingsdag te willen over ADHD bij volwassenen, en via een mailing op de hoogte gehouden te willen worden over lezingen en andere activiteiten met betrekking tot ADHD bij volwassenen. Deze eerste Nieuwbrief hoopt in deze behoefte te voorzien. [naar het begin](#)

Het Netwerk: de stand van zaken

Het Netwerk telt nu 81 deelnemende psychiaters en psychologen die zich toeleggen op diagnostiek en behandeling van ADHD bij volwassenen. De spreiding over Nederland is niet geheel gelijkmatig; Utrecht is nog slecht bemand, evenals Limburg, Zeeland, Drenthe en Friesland. Dit hangt onder andere samen met het feit dat in deze regio's nog geen informatie over ADHD bij volwassenen, gericht op hulpverleners uit de GGZ is gegeven. De ervaring leert dat een aantal collega's zich spontaan melden voor het Netwerk, maar dat de meesten 'actief' worden na een voordracht. Het is aan te raden de kennis en ervaring op de werkplek te verdelen over enkele collega's, zodat de patiëntenstroom niet op een persoon terechtkomt. Er lijkt in de patiëntenstroom sprake van een 'inhaalslag', zodra een Netwerk-collega op de lijst komt. Vaak gaat men de reeds in behandeling zijnde patiënten ook screenen op ADHD, waarna het aantal gediagnosticeerde patiënten snel kan toenemen. Hoewel het niet prettig is, ontkom je soms niet aan een wachtlijst. [naar het begin](#)

ADHD en de media

ADHD is in 1998 en ook al in 1999 als onderwerp in de media verschenen. Kranten, tijdschriften, radio en tv lieten zien wat ADHD betekent voor kinderen en volwassenen, hun partners en familieleden. ADHD bij volwassenen kreeg als nieuwkomer extra aandacht. Dit heeft geleid tot herkenning van symptomen bij patiënten en een gigantische toename van de verzoeken om hulp. De oprichting van een Netwerk was noodzaak. De publiciteit heeft het probleem zichtbaar gemaakt, en daarmee fondsenwerving voor onderzoek vergemakkelijkt. Ook zijn hierdoor meer hulpverleners geattendeerd op de mogelijkheid van ADHD bij hun patiënten. [naar het begin](#)

Cursus 'ADHD coach' voor verpleegkundigen

Na de diagnose en medicamenteuze behandeling van ADHD op volwassen leeftijd, blijken er vaak veel praktische problemen te bestaan die begeleiding of 'coaching' behoeven. Deze taak kan uitstekend vervuld worden door een B-verpleegkundige of SPV. In de praktijk worden ook maatschappelijk werkenden of gespecialiseerde gezinsverzorgers gevraagd hulp te verlenen, bijvoorbeeld in de thuissituatie. De problemen spitsen zich toe op: niet kunnen organiseren en plannen (niet met een horloge of agenda werken!), achterstallig onderhoud aan het huis of de financiën, niet kunnen opruimen of kiezen door gebrek aan overzicht. In sommige huizen kan je letterlijk bijna niet lopen. Dan lukt het de patiënt niet om zelfstandig schoon schip te maken. Op dit moment zijn er verschillende initiatieven in het land die kunnen leiden tot een cursus 'ADHD coach' voor verpleegkundigen. Zodra meer concrete informatie voorhanden is, bereikt dit nieuws u via deze Nieuwsbrief. [naar het begin](#)

Vergelijkend onderzoek ADHD en borderline persoonlijkheidsstoornis

Met ingang van 1 maart 1999 starten op GGZ Delfland te Delft de voorbereidingen voor wetenschappelijk onderzoek naar ADHD bij volwassenen. Het onderzoek is een samenwerkingsproject tussen GGZ Delfland (JJS Kooij, AM Boonstra), het AZU,

afdeling kinder- en jeugdpsychiatrie (JK Buitelaar) en het AMC, afdeling klinische psychologie (JA Sergeant, J Oosterlaan). De verwachting is dat de eerste patiënten in september 1999 in het onderzoek zullen kunnen instromen. Doel van het onderzoek is om meer inzicht te krijgen in overeenkomsten en verschillen tussen ADHD bij volwassenen en de borderline persoonlijkheidsstoornis. De patiënten zullen vergeleken worden met behulp van klinisch psychiatrische, neuropsychologische, en actometrische maten. Het onderzoek wordt gefinancierd door het NFGV, de Hersenstichting, GGZ Delfland en ziekenfonds DSW. [naar het begin](#)

Zorgprogramma ADHD bij volwassenen

Zoals in meer GGZ-instellingen in het land, wordt ook in GGZ Delfland te Delft gewerkt aan zorgprogramma's voor bepaalde psychiatrische stoornissen. Een zorgprogramma voor ADHD bij volwassenen zal komend jaar worden voorbereid. Hierin zal worden beschreven hoe de diagnostiek van ADHD bij volwassenen eruit zou moeten zien, en uit welke onderdelen de behandeling zou moeten bestaan. Verschillende disciplines zullen een taak krijgen in dit zorgprogramma voor ADHD. Als er formatie beschikbaar komt, zal nieuw zorgaanbod ontwikkeld kunnen worden. Te denken valt bijvoorbeeld aan cursussen 'Omgaan met ADHD', 'Omgaan met geld' en 'Weer aan het werk'. In samenwerking met de afdeling preventie van Riagg Delft wordt ook een cursus voor partners van ADHD-patiënten ontwikkeld. [naar het begin](#)

Eerste nederlandsestalige boek over ADHD bij volwassenen

Op 28 april 1999 zal uitgeverij Swets & Zeitlinger het eerste nederlandsestalige boek over ADHD bij volwassenen presenteren. Het boek is uit het engels vertaald (Adventures in fast forward; love, life en work for the ADD adult, door Kathleen G Nadeau) en zal 'Aandacht, een kopzorg?' gaan heten. Het boek is bedoeld voor patiënten, maar het is ook zeer informatief voor hulpverleners die onbekend zijn met ADHD. [naar het begin](#)

Veel Voorkomende Vragen (VWV's)

- Volwassenen die tijdens een psychiatrisch onderzoek rustig in hun stoel zitten en een goede concentratie hebben, kunnen geen ADHD hebben. *Dit is onjuist; hyperactiviteit bij volwassenen kan beperkt zijn tot innerlijke onrust; de concentratie is vaak uitstekend als het onderwerp iemand erg interesseert, zoals bij een diagnostisch gesprek!*
- Patiënten die niet op Ritalin reageren, hebben dus geen ADHD. *Ook onjuist! Zo'n 25% van de ADHD-patiënten reageert niet op Ritalin. De diagnose wordt niet gesteld of verworpen door middel van behandeling met medicatie. Anamnese en hetero-anamnese moeten uitsluitel geven over de diagnose.*
- Ritalin aan het begin van de avond veroorzaakt altijd slaapproblemen. *Onjuist, Ritalin kan de slaap zelfs bevorderen doordat de onrust effectief wordt bestreden. Voor- en nadelen van Ritalin 's avonds moeten per patiënt beoordeeld worden.*
- Iemand die zijn school heeft afgemaakt en die nooit is ontslagen, kan geen ADHD hebben. *Onjuist; iemand met een hoog IQ kan zijn/haar concentratieproblemen verhullen en (met veel moeite) toch slagen. De moeite die een en ander het hele leven heeft gekost moet duidelijkheid verschaffen.*
[naar het begin](#)

Agenda 1999

- Rino-cursus 'Diagnostiek en behandeling van ADHD bij volwassenen' op 17 en 24 maart en 21 april 1999, van 19.00-22.00 uur. Door JJS Kooij. Rino Noord-Holland, Amsterdam (020-6250803).
- Voorjaarscongres NVvP te Noordwijkerhout: op 15 april cursus 'Diagnostiek en behandeling van ADHD op volwassen leeftijd' van 14.00-17.00 uur, door JJS Kooij. Op 16 april onderzoekspresentatie 'Eerste gegevens van

epidemiologisch onderzoek naar ADHD-symptomen in de volwassen bevolking' van 14.00-14.40 uur, door JK Buitelaar en JJS Kooij. Vervolgens van 14.50-15.30 uur 'Klinische studie bij volwassenen met ADHD' door JJS Kooij en JK Buitelaar.

- [Internationaal congres over ADHD \(bij kinderen en volwassenen\)](#) in de Reehorst te Ede, georganiseerd door J.K. Buitelaar (AZU) i.s.m. SCEM (0345-576642) op 28 april 1999. Nederlands- en engelstalig simultaan programma.
- [Symposium op 11 juni 1999 over ADHD bij volwassenen](#), georganiseerd door het Nicolaes Tulp Instituut in samenwerking met JJS Kooij, in het AMC (020-5664802).

Inhoud toekomstige Nieuwsbrief

Uw reactie of suggesties voor deze Nieuwsbrief ontvangen wij graag. Zijn er bij u in de regio nieuwe initiatieven die van belang zijn of navolging verdienen, laat het ons weten. U kunt uw reactie sturen naar het redactie-adres. [naar het begin](#)

[naar boven](#)

Eindredactie: Mw. Drs. J.J.Sandra Kooij, psychiater